

Posudok habilitačnej práce

Habilitant: Mgr. Pavol Štubňa, PhD.

Oponent: doc. PhDr. Ivan Šuša, Ph.D.

Téma habilitačnej práce: *Základy simultánneho tlmočenia*

Doterajšiu vedeckú činnosť pracovníka Katedry romanistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave Mgr. Pavla Štubňu, PhD. možno rozdeliť do dvoch skupín: literárno-vednú oblasť so zameraním na taliansku literatúru a translatologickú oblasť so zameraním na tlmočenie. Obe zložky výrazne ovplyvňuje a funkčne dopĺňa areálový presah smerom k psychológii, čo považujem v jeho vedeckej tvorbe za výrazný prínos. V rámci doterajších vedeckých výskumov sa pokúsil zhmotniť doteraz známe poznatky do jednej komprimovanej disciplíny (psychológie literatúry), oprieť ich o teoretickú a vedeckú bázu a poukázať na možnosti implementácie uvádzaných teoretických poznatkov do literárnovednej, terapeutickkej, pedagogickej či voľnočasovej čitateľskej praxe.

Pri Štubňových výskumoch síce môžeme nadobudnúť prvotný dojem či zdanie, že psychologické aspekty (ergo psychológiu) vníma metodologicky a terminologicky ako nadradené a literárno-vedné kategórie ako podradené, no pri pozornejšej interpretácii a výklade jednotlivých postulátov je jasné, že autor sa rozhodol psychológiu literatúry poňať ako aplikáciu doterajších psychologických vedeckých poznatkov na konkrétne literárne (či lepšie povedané umelecké beletristické) diela, pričom do celkového pojmového inštrumentária tejto vednej disciplíny správne zaraďuje aj literárno-vedné kategórie či aspekty ako sú autor, dielo, čitateľ či literárna komunikácia.

Na základe prác, ktoré som mal možnosť doteraz preštudovať, zdôraznil by som najmä schopnosť autora vnímať riešené témy vzťahovo, napr. vnímanie literatúry ako zdroja psychologických dát, ako premennej v psychologickom výskume, tlmočenie a kognitívny aspekt, tlmočník a psychologické pozadie jeho tlmočnickeho výkonu a podobne. Autor prechádza od nižších kognitívnych procesov k čítaniu (mimočodom, tiež ako súčasťou kognitívneho procesu). Aj otázky čitateľského zážitku, rozvoja osobnosti čitateľa prostredníctvom čítania daného umeleckého textu, stotožnenia sa čitateľa s niektorou z postáv literárneho diela či vedomé a nevedomé písanie sú nepochybne postuláty, ktoré jednoznačne dokazujú funkčné prepojenie literatúry a psychológie (a v autorovom ponímaní stmelené do

jednej interdisciplinárnej vedy), ako aj relevantný psychologický prístup k literárnemu dielu, nehovoriac o téze, že jednou z bazálnych funkcií literatúry je práve psychologická funkcia.

Pokiaľ ide o predloženú habilitačnú prácu – teda *Základy simultánneho tlmočenia* – tu sa už autor (v zhode s odborom prekladateľstvo a tlmočníctvo) zhostil témy vo vzťahu simultánneho tlmočenia a komunikačných, kognitívnych a psycho-mentálnych procesov, ktoré ovplyvňujú samotný tlmočnický akt, resp. výkon. V Štubňovej práci by som rád ocenil nasledujúce aspekty:

- habilitačná práca nadväzuje na autorove doterajšie výskumy, resp. ich dopĺňa – mám na mysli psycholingvistické a kognitívne koncepty (napr. operačná pamäť a podobne);
- vychádza z doterajších domácich i zahraničných translatologických poznatkov a výskumov (najmä docenta Jaroslava Stahla), ktoré autor usúvzťažňuje s konkrétnymi témami (ku ktorým sa ešte v posudku dostanem);
- prepojenie teoretického a praxeologického aspektu (využitie poznatkov v praxi tlmočníka, ako aj z didaktického hľadiska pre potenciálneho učiteľa tlmočenia);
- pokus o komplexnosť riešenej problematiky a syntézu poznatkov.

S prácou *Základy simultánneho tlmočenia* som sa stretol prakticky ihneď po jej publikovaní (2015), takže ju dôverne a podrobne poznám. O jej význame svedčí i fakt, že na ňu bolo uverejnených niekoľko odborných recenzií doma i v zahraničí (spomeniem napríklad slovenský vedecký časopis o súčasnej literatúre, lingvistiky, translatológii a kulturológii *Nová filologická revue* alebo český literárny a literárno-vedný časopis *Proudy*) a i. Predpokladám, že autor pôvodne nemal úmysel prezentovať ju ako habilitačnú prácu (osobne si myslím, že vhodnejšia by bola *Psychológia literatúry*, ale rešpektujem autonómne rozhodnutie autora vybrať na obhajobu prácu, ktorú uzná za vhodnú – relevantným determinantom bol pravdepodobne odbor prekladateľstvo a tlmočníctvo). Aj preto môže na prvý pohľad vyznieť prekvapujúco jej názov – môže evokovať len bazálne informácie (základy). Nie je to však tak – takýto prístup hodnotenia by bol povrchný a nepresný. Habilitant sa v nej, naopak, snaží poňať tematiku komplexne, systematicky a v zhode so súčasnými trendmi v oblasti translatológie.

V popredí práce je synchronný aspekt (v rámci diachronie načrtáva vývin simultánneho tlmočenia), čo považujem za správny postup. Autor si stanovuje terminologické inštrumentárium, predmet skúmania, zorientúva čitateľa v problematike. Na ňu potom navrstvuje určité špecifické témy, postupujúc od všeobecnému ku konkrétnemu. V popredí

záujmu autora habilitačnej práce (ako napokon evokuje aj jej samotný názov) je simultánne tlmočenie, no určitými všeobecnými charakteristikami tlmočenia prácu tematicky kontextualizuje do širšieho translatologického či lingvistického rámca alebo naopak, špecifikáciou (t. j. rozdelením na simultánne a konzekutívne tlmočenie, typy simultánneho tlmočenia a podobne) jednotlivé aspekty terminologicky, predmetovo i významovo vyhraňuje. Dokazuje to aj samotný habilitant, ktorý uvádza, že chce „čitateľovi poskytnúť čo najucelenejšiu predstavu o komplexnosti tlmočenia ako takého“ a „na niektorých miestach bude predkladaný text zasahovať aj do oblasti konzekutívneho tlmočenia, avšak v relatívne nízkej miere a vždy s pomerne jasným rozlíšením“ (s. 5). Simultánne tlmočenie tak v jeho výskume nadobúda špecifické a jasne vyhranené miesto, či už z hľadiska komunikačného, ako aj psychologicko-mentálneho.

Doktor Štubňa vníma tlmočnický výkon ako výsledok plánovaného procesu, t. j. z hľadiska systematickej lingvistickej a ad hoc terminologickej prípravy, plánovania, analýzy potrieb, cez samotný tlmočnický akt (ako nosný výsledok uvedených faktorov) až po sledovanie kvality daného tlmočnického výkonu. Tu sa najvýraznejšie prejavuje autorova systematickosť práce.

Za nosné pokladám predovšetkým kapitoly 4. a 10 – štvrtá kapitola sa zameriava na osobnosť tlmočníka (vrátane psychologických faktorov) a desiatu kapitola na tlmočnicke kompetencie, resp. stratégie. Čakal som, či a ako sa autor zhostí určitých špecifických tém, ako sú napríklad anticipácia v simultánnom tlmočení, jednotlivé typy kondenzácií (slabiková, lexikálna, syntaktická) či kompenzačné stratégie. Autor sa im venuje práve v spomínanej desiatej kapitole – a to nielen v zhode so súčasnými translatologickými, lingvistickými a sčasti i didaktickými (najmä zahraničnými) výskumami, ale aj na základe vlastnej tlmočnickej praxe.

Ako som už v úvode naznačil, autor prepája vo svojich prácach filologický a psychologický aspekt. V prípade témy tlmočenia je to vyslovene žiaduce, obísť túto problematiku by bolo chybou. Habilitant správne a funkčne uvažuje o psychologických faktoroch, ktoré pôsobia na tlmočnický výkon i samotného tlmočníka (z hľadiska jeho osobnosti, typizácie), možných výkyvov rovnováhy, o prekážkach, ktoré môžu ovplyvniť tlmočnický akt a zároveň ponúka rôzne protistresové techniky s radami, ako určité negatívne javy, spôsobené psychologickými faktormi, odbúravať.

Autor vychádza najmä z anglických a talianskych vedeckých zdrojov, osobne by som ich ešte doplnil napríklad o práce profesorky Zuzany Bohušovej, doktora Vítězslava Vilímka a ďalších. Počet a najmä výber však považujem za dostatočný, rovnako ako aj rovnováhu medzi domácimi a zahraničnými zdrojmi. Habilitant zdroje vhodne cituje, pozitívne hodnotím najmä

použitie aktuálnych translatologických publikácií v uvedenej tematike. Oceňujem tiež piatu kapitolu, ktorá dopĺňa vedecký aspekt o praktický aspekt, teda rôzne tréningové aktivity na rozvoj tlmočnických zručností.

Práca má logickú a prehľadnú štruktúru – iste, určité kapitoly mohli byť spojené, predpokladám však, že autorovým zámerom bolo prácu formálne „prevzdušniť“ a rozčleniť ju na dvanásť kapitol. K formálnej stránke však celkovo nemám pripomienky.

Na základe uvedených skutočností **o d p o r ú č a m** po úspešnej obhajobe udeliť Mgr. Pavlovi Štubňovi, PhD. titul docent v odbore prekladateľstvo a tlmočníctvo.

Otázky/témy do diskusie:

- 1 .Na základe Vašich výskumov a v zhode s translatologickou teóriou, vysvetlite význam kondenzácií, priblížte jej jednotlivé typy a usúvzťaznite ich s témou, ktorú traktujete v práci.
2. Vo Vašej vedeckej činnosti sa venujete talianistike. Zaujímal by ma výskum simultánneho tlmočenia v súčasnej talianskej translatológii, trendy, príp. napojenie na slovenský či európsky kontext.

doc. PhDr. Ivan Šuša, Ph.D.